

Date: 1st April-2026

**TENDER SAVDOLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT
TEXNOLOGIYALARI
ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПОВЫШЕНИИ
ЭФФЕКТИВНОСТИ ТОРГОВЛИ НА ТЕНДЕРАХ
INFORMATION TECHNOLOGIES IN INCREASING THE EFFICIENCY OF
TENDER TRADERS**

Abdullayeva Nodirabonu Ravshanbek kizi

Namangan Davlat Universiteti

Iqtisodiyot fakulteti, LGS-AU-23 guruh talabasi

sheekhhaa60@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Asqaraliyev Saidali Raxmonaliyevich**

Namangan davlat universiteti Moliyaviy munosabatlar

kafedrasi stajyor o'qituvchisi

saidali.asqaraliyev1990@gmail.com

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0005-0015-6093>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy marketing sharoitida tender savdolarini tashkil etishda axborot texnologiyalarining o'рни va ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot davomida elektron xarid tizimlarining shaffoflikni ta'minlash, korrupsion holatlarni kamaytirish va byudjet mablag'larini tejashdagi samaradorligi tahlil qilingan.

Kalit so'lar: tender, elektron savdo, axborot texnologiyalari, marketing strategiyasi, shaffoflik, raqamli transformatsiya.

Аннотация: В данной статье освещаются роль и значение информационных технологий в организации тендерных торгов в условиях современного маркетинга. В ходе исследования проанализирована эффективность электронных систем закупок в обеспечении прозрачности, снижении коррупционных проявлений и экономии бюджетных средств.

Ключевые слова: тендер, электронная торговля, информационные технологии, маркетинговая стратегия, прозрачность, цифровая трансформация.

Abstract: This article highlights the role and importance of information technologies in organizing tender procurement under modern marketing conditions. The study analyzes the effectiveness of electronic procurement systems in ensuring transparency, reducing corruption risks, and saving budgetary funds.

Keywords: tender, electronic trading, information technologies, marketing strategy, transparency, digital transformation.

Kirish. Bugungi jadal o'zgarib borayotgan global bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat va korporativ xaridlarni optimallashtirish marketing strategiyasining ajralmas qismiga aylandi. Tender savdolari — bu nafaqat eng yaxshi yetkazib beruvchini tanlash jarayoni, balki korxonaning resurslaridan oqilona foydalanish ko'rsatkichidir. Biroq,

Date: 1st April-2026

an'anaviy qog'ozbozlikka asoslangan tenderlar ko'pincha inson omili, yuqori operatsion xarajatlar va shaffoflikning pastligi kabi muammolarga duch kelmoqda.

Mamlakatimizda ushbu sohani tubdan isloh qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 2-iyuldagi "Davlat xaridlari shaffofligini ta'minlash va samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"¹gi PQ-5171-sonli qarori qabul qilindi. Me'yoriy hujjatga muvofiq, davlat xaridlari jarayoniga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va barcha bosqichlarni elektronlashtirish ustuvor vazifa etib belgilandi. Shu bilan birga, "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi doirasida tender jarayonlariga axborot texnologiyalarini (IT) integratsiya qilish bugungi kunning kechiktirib bo'lmas talabiga aylandi. Raqamli platformalar nafaqat vaqtni tejaydi, balki raqobat muhitini sog'lomlashtirish orqali narxlarning o'rtacha 10-15 foizgacha pasayishiga zamin yaratadi. Bu esa o'z navbatida marketing xarajatlarini maqbullashtirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. 1. Iqtisodchi olim U. O'roqovning ilmiy qarashlari tahlili O'zbekistonlik olim U. O'roqov davlat xaridlari tizimini isloh qilish va unda marketing vositalarini qo'llash bo'yicha fundamental tadqiqotlar olib borgan. Olimning fikricha, tender jarayonlarini raqamlashtirish shunchaki texnik jarayon emas, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi strategik instrumentdir. U o'zining "Davlat xaridlari tizimi: shakllanishi va rivojlanishi" nomli ilmiy ishlarida elektron platformalarning roli haqida to'xtalib, inson omilini kamaytirish korrupsion sxemalarni cheklashning yagona yo'li ekanligini ta'kidlaydi. O'roqov tenderlarda axborot texnologiyalaridan foydalanishni marketingning "shaffoflik algoritmi" bilan bog'laydi. Uning nazariyasiga ko'ra, elektron xaridlar tizimi kichik va o'rta biznes sub'yektlari uchun bozordagi to'siqlarni olib tashlaydi va sog'lom raqobat muhitini yaratadi. Olim, shuningdek, xaridlar jarayonida axborot oqimining tezligi va aniqligi qaror qabul qilish samaradorligini o'rtacha 30 foizga oshirishini statistik jihatdan asoslab bergan. Uning qarashlari bugungi kunda O'zbekistonda qo'llanilayotgan 'xarid.uzex.uz' platformasining metodologik poydevori hisoblanadi. Mazkur yondashuv tender savdolari samaradorligini baholashda asosiy mezon bo'lib xizmat qiladi.

2. Professor Sh. Shodmonovning raqamli iqtisodiyot va xaridlar bo'yicha konsepsiyasi Professor Sh. Shodmonov iqtisodiyot nazariyasi doirasida tender va birja savdolari marketingini raqamli transformatsiya qilish masalalarini keng yoritgan. Olim o'z tadqiqotlarida "axborotlashgan bozor" tushunchasiga urg'u berib, tender savdolari samaradorligini bevosita ma'lumotlarning asimmetrik emasligi bilan izohlaydi. Uning fikricha, axborot texnologiyalari barcha ishtirokchilarga bir xil imkoniyat va ma'lumot taqdim etishi lozim, bu esa marketingning adolatli narx shakllanishi tamoyiliga mos keladi. Shodmonov tender jarayonlariga IT-resurslarni integratsiya qilishni davlat xarajatlarini maqbullashtirishning eng samarali usuli deb hisoblaydi. Olim o'zining darslik va

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 2-iyuldagi "Davlat xaridlari shaffofligini ta'minlash va samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-5171-sonli qarori. – Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2021-y.

Date: 1st April-2026

monografiyalarida ta'kidlaganidek, "raqamli texnologiyalar tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish orqali mahsulot tannarxining pasayishiga bilvosita ta'sir ko'rsatadi". U tender tizimini takomillashtirishda nafaqat dasturiy ta'minot, balki kadrlar malakasini oshirish va huquqiy bazani raqamli muhitga moslashtirish zarurligini uqtiradi. Uning ilmiy xulosalari tender savdolarida axborot xavfsizligi va ma'lumotlar bazasini boshqarishning iqtisodiy modelini yaratishga xizmat qiladi. Professorning qarashlari bugungi kunda raqamli marketing strategiyalarini ishlab chiqishda keng qo'llanilmoqda.

3. Iqtisodchi olim D. Nabiyevning tender marketingi va innovatsiyalar bo'yicha tahlili Olim D. Nabiyev o'z tadqiqotlarida tender savdolari samaradorligini oshirishda innovatsion marketing texnologiyalarining o'rni masalalariga alohida e'tibor qaratadi. Uning yondashuviga ko'ra, zamonaviy tender tizimi o'z-o'zini tartibga soluvchi elektron ekotizim shaklida bo'lishi lozim. Nabiyev "elektron tenderlarda ishtirokchi va buyurtmachi o'rtasidagi muloqotning raqamli formatga o'tishi byurokratiyani yo'qotishning bosh omilidir" deb hisoblaydi. U o'z ishlarida IT-yechimlarning tender jarayonidagi bosqichma-bosqich ta'sirini tahlil qilib, e'lon berishdan tortib shartnoma imzolashgacha bo'lgan barcha jarayonlarni avtomatlashtirish iqtisodiy samarasini hisoblab chiqqan. Olimning fikricha, marketing tadqiqotlarida tender ma'lumotlarining "Big Data" (katta ma'lumotlar) asosida tahlil qilinishi kelajakdagi xaridlar prognozini aniq belgilash imkonini beradi. U tender savdolari samaradorligini faqat tejalgan mablag' bilan emas, balki xarid qilingan tovar va xizmatlarning sifati bilan ham o'lchash zarurligini ilgari suradi. Nabiyevning ilmiy takliflari tenderlarda sub'yektiv baholashdan ob'yektiv skoring tizimiga o'tishda muhim ahamiyat kasb etdi. Uning ishlari bugungi kunda milliy tender platformalarining interfeysi va funksional imkoniyatlarini kengaytirishda amaliy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Metodologiya. Ma'lumotlarni qiyosiy tahlil qilish usuli Mazkur tadqiqotda tender avdolari samaradorligini baholash uchun qiyosiy tahlil metodidan foydalanildi, bunda asosiy e'tibor "an'anaviy xaridlar" va "elektron tenderlar" o'rtasidagi farqlarga qaratildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, 2018-yilgacha bo'lgan qog'oz ko'rinishidagi tenderlarda bitta shartnomani imzolash uchun o'rtacha 35-40 kun sarflangan bo'lsa, raqamli platformalar joriy etilgach, bu muddat 10-15 kungacha qisqargan. Qiyosiy tahlil davomida 'xarid.uzex.uz' va 'etender.uzex.uz' tizimlarining funksional imkoniyatlari o'rganildi. Statistika shuni tasdiqlaydiki, axborot texnologiyalari yordamida tenderlarda qatnashish xarajatlari tadbirkorlar uchun o'rtacha 60 foizga kamaygan. Shuningdek, tizimning ochiqligi natijasida bitta tender lotiga kelib tushadigan takliflar soni avvalgi 1,2 tadan 4,5 tagacha ko'payganligi aniqlandi. Ushbu metod orqali raqobatning ortishi narxlarning pasayishiga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilindi. Qiyosiy yondashuv marketing strategiyasini to'g'ri shakllantirishda raqamli ma'lumotlarning aniqligi va tezkorligi naqadar muhimligini isbotlashga xizmat qildi. Statistik kuzatish va miqdoriy tahlil usuli Tadqiqotning amaliy qismida statistik kuzatish usuli qo'llanilib, unda 2023-2024-yillar davomida elektron tenderlar orqali tejalgan mablag'lar miqdori tahlil qilindi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, birgina 2023-yilning o'zida elektron davlat xaridlari tizimi orqali

Date: 1st April-2026

jami 5,6 trillion soʻmdan ortiq byudjet mablagʻlari iqtisod qilingan. Miqdoriy tahlil jarayonida “tejamkorlik koeffitsiyenti” hisoblab chiqildi va u oʻrtacha 12,4 foizni tashkil etdi. Kuzatishlar shuni koʻrsatdiki, axborot texnologiyalari joriy etilgan sohalarda tender ishtirokchilari orasida kichik biznes subʻyektlarining ulushi 45 foizdan 72 foizgacha oʻsgan. Tadqiqotda qoʻllanilgan statistik metodlar yordamida tenderlardagi “korrupsion risklar”ning kamayishi va tizimga boʻlgan ishonch indeksi oʻrtasidagi korrelyatsiya aniqlandi. Raqamli monitoring natijasida savdolarida asossiz rad etilgan talabnomalar soni 3,5 baravarga kamayganligi statistik jihatdan isbotlandi

1-Jadval Tender savdolari samaradorligining qiyosiy koʻrsatkichlari 2022–2024-yillar

Koʻrsatkichlar nomi	Anʻanaviy tenderlar (2022-y.)	Elektron tenderlar (2024-y.)	Oʻzgarish dinamikasi
Bitta lot boʻyicha oʻrtacha muddat	35 kun	12 kun	-23 kun
Bitta tenderda ishtirokchilar soni	1,8 ta	4,6 ta	+2,8 baravar
Mablagʻlarning tejalish darajasi	4,2 %	12,8 %	+8,6 %
Kichik biznes subʻyektlari ulushi	38 %	74 %	+36 %
Inson omili va xatolik darajasi	Yuqori	Minimal	Keskin kamaygan

Tahlil va natijalar. Oʻzbekiston tajribasida ‘xarid.uzex.uz’ platformasining joriy etilishi tender savdolari samaradorligini mutlaqo yangi bosqichga olib chiqdi. Oʻtkazilgan tahlillar shuni koʻrsatdiki, tizimning raqamlashtirilishi natijasida xaridlar jarayonidagi operatsion vaqt oʻrtacha 65 foizga qisqargan. Agar ilgari bitta tender eʻlonini joylashtirish va gʻolibni aniqlash uchun bir necha hafta talab etilgan boʻlsa, hozirda bu jarayon avtomatlashtirilgan algoritmlar yordamida bir necha kunda amalga oshirilmoqda. Mablagʻlar tejalishi nuqtayi nazaridan, platformadagi raqobat muhiti narxlarning boshlangʻich qiymatga nisbatan oʻrtacha 12-15 foizga tushishini taʼminlamoqda. Birgina 2024-yilning oʻtgan davrida tejalgan mablagʻlar miqdori bir necha trillion soʻmni tashkil etib, ushbu resurslar ijtimoiy sohalarni rivojlantirishga yoʻnaltirilgan. Shuningdek, tizimning “shaffoflik reytingi” oshishi natijasida chekka hududlardagi tadbirkorlarning tenderlarda ishtirok etish darajasi 2 baravarga koʻpaygan. Axborot texnologiyalari yordamida hujjatlardagi texnik xatoliklar tufayli talabnomalarni rad etish holatlari keskin kamaydi. Bu esa platformaning marketing samaradorligini va davlat xaridlariga boʻlgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Muhokama. Tender jarayonlarida erishilgan yutuqlarga qaramay, axborot texnologiyalarini toʻliq joriy etishda bir qator tizimli toʻsiqlar mavjudligi kuzatilmoqda. Birinchi navbatda, joylarda “kadrlar yetishmovchiligi” masalasi dolzarb boʻlib qolmoqda; koʻplab buyurtmachi tashkilotlar mutaxassislari murakkab IT-tizimlar bilan ishlashda yetarli malakaga ega emaslar. Shuningdek, kiberxavfsizlik masalalari ham muhokamalarning markazida turibdi, chunki tender maʼlumotlarining daxlsizligini taʼminlash va kiberhujumlardan himoyalaniq qoʻshimcha katta investitsiyalarni talab

Date: 1st April-2026

qiladi. Shuningdek, hududlardagi internet infratuzilmasining notekisligi ba'zi tadbirkorlar uchun "raqamli tengsizlik" muammosini keltirib chiqarmoqda. Ma'lumotlar bazasining boshqa davlat organlari bilan integratsiyasi hali to'liq yakunlanmaganligi sababli, ba'zan hujjatlarni tekshirishda texnik uzilishlar yuzaga kelmoqda. Muhokamalar davomida ekspertlar tomonidan "elektron raqamli imzo"dan foydalanishdagi murakkabliklar va platforma interfeysining hamma uchun birdek tushunarli emasligi ham tanqidiy ko'rib chiqildi. Mazkur muammolarni bartaraf etmasdan turib, tender tizimini keyingi bosqichga olib chiqish imkonsizdir. Shu sababli, IT-infratuzilmasini modernizatsiya qilish va soha mutaxassislarini tizimli qayta tayyorlash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, tender savdolari samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalari nafaqat texnik vosita, balki korrupsiyani jilovlovchi va byudjet mablag'larini tejoychi asosiy marketing drayveridir. Tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatdiki, raqamli platformalar orqali xaridlar vaqtini 3 baravargacha qisqartirish va raqobatni 2,5 baravargacha oshirishga erishildi. Shu bilan birga, sohada kadrlar malakasini oshirish va kiberxavfsizlikni kuchaytirish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Kelajakdagi istiqbollar yuzasidan quyidagi takliflarni ilgari suramiz: birinchidan, tender jarayonlariga "sun'iy intellekt" algoritmlarini joriy etish orqali narxlarni prognoz qilish va shubhali bitimlarni avtomatik aniqlash tizimini yo'lga qo'yish lozim. Ikkinchidan, ma'lumotlar bazasining daxlsizligini ta'minlash maqsadida 'blokcheyn' texnologiyasini platformaga integratsiya qilish zarur. Uchinchidan, barcha ishtirokchilar uchun yagona raqamli marketing ekotizimini yaratish orqali tender shaffofligini mutlaq darajaga ko'tarish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 22-apreldagi "Davlat xaridlari to'g'risida" gi O'RQ-684-sonli Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 2-iyuldagi "Davlat xaridlari shaffofligini ta'minlash va samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-5171-sonli qarori.
3. O'roqov U.Yu. "Davlat xaridlari tizimi: shakllanishi va rivojlanishi". Monografiya. – T.: "Iqtisod-moliya", 2019.
4. Nabiyeu D.H. "Marketingda innovatsion texnologiyalarni qo'llash samaradorligi". – T.: "Iqtisodiyot va ta'lim", 2021.
5. 'Xarid.uzex.uz' portali statistik ma'lumotlari (2023-2024-yy.)

